

Dějiny ve veřejném prostoru

Jak se měnil význam pomníku?

Co budeme sledovat

Budeme zkoumat různé zprávy o dějinách a současnosti pomníku padlým a tím odkrývat různé reakce lidí, kteří v jeho blízkosti žili nebo se o něj z nějakého důvodu zajímali. Pokusíme se vytvořit podklady k informační tabuli, které budou vysvětlovat pohnutou historii památníku i proměny jeho významu ve veřejném prostoru.

Co je naším cílem

Porovnáme různé zprávy popisující dějiny a odkaz pomníku a popíšeme proměny jeho významu na pozadí vývoje v českých zemích v 1. polovině 20. století.

Jméno a příjmení:

dejeplus.npi.cz

Následující zeměpisné souřadnice (**50°10'4" severní šířky, 13°18'6" východní délky**) skrývají obydlené místo v České republice. Pomocí internetu zjistěte jeho název a запиšte.

Zamyslete se nad otázkou – **Co a proč dát na turistickou známku, která by prezentovala význam nalezeného místa?** Své nápady запиšte.

Co se může hodit Pomníky a dějiny

Na náměstích, na náběhách, v ulicích nebo v otevřené krajině nalezneme památníky, které připomínají důležité historické události nebo významné osobnosti. Původní chápání jejich významu se však v průběhu 20. století měnilo. Některé pomníky byly dokonce odstraněny a jiným přetesány nápisy. Některé z nich byly později obnoveny a vráceny na své původní místo. V roce 1962 například z pražské Letné zmizel Stalinův pomník,

aby byl dva roky po sametové revoluci místo něj postaven obří Metronom. Socha komunistického ministra školství Zdeňka Nejedlého z roku 1978 zůstala v jeho rodné Litomyšli zachována i po roce 1989. Ovšem byla doplněna nápisem, který končí těmito slovy: „... Zdeněk Nejedlý rozmnožil i poškodil kulturu českou, přinesl poctu i úhonu rodnému městu, jež oceňuje dobré, zavrhuje špatné jeho skutky.“

Fiktivní dopis od starosty města

Milé studentky, milí studenti,
ve vesnici, která leží nedaleko našeho města, se nachází zvláštní památník, jehož dějiny zůstávají velkou neznámou. Na posledním zastupitelstvu města se objevil návrh na vytvoření informační tabule, která by význam pomníku dokázala vysvětlit. Obracím se na vás s prosbou o pomoc s pátráním po historických zprávách a souvislostech naší památky.

Děkuji za případnou odpověď.

S pozdravem, starosta

Na základě žádosti pana starosty **prostudujte zdroje 1 až 6** a poté mu zkuste napsat výsledky svého bádání.

Zdroj

1

Fotografie

Zdroj: Petr Linhart, Pomník padlým (2022)

Zdroj

2

Text písně

Pohyblivý písek křupe pod botama
Pohyblivý písek v patách hrdinům
A jejich vítězství je naše sláva
A jejich prázdnota je jejich prázdnota

Válečný kříž, na návsi pomník trčí do rána
Příslušnost uctěných osob různá a neznámá
UNSEREN HELDEN a SLÁVA DUKELEKÝM
HRDINŮM
Kdo půjde příště? Déšť prohledává každý dům

Otcům nových mýtů pod nohama hoří země
Velitel se pousmál a pátrá, co je ve mně
Není tam nic, jen strach a písek
Není tam nic
(jen věčná hrůza z výšek)

Válečný kříž, na návsi pomník trčí do rána
Příslušnost uctěných osob různá a neznámá
UNSEREN HELDEN a SLÁVA DUKELEKÝM
HRDINŮM
Kdo půjde příště? Déšť prohledává každý dům

Pohyblivý písek křupe pod botama
Pohyblivý písek v patách hrdinům
A jejich vítězství je naše sláva
A jejich prázdnota je jejich prázdnota
A jejich vítězství je naše sláva
A naše prázdnota je naše prázdnota

A jejich vítězství je naše sláva
A naše prázdnota je naše prázdnota

Petr Linhart

Zdroj

3

Pohled hudebníka Petra Linharta

Příslušnost uctěných osob různá a neznámá

„V květnu 1923 odhalili (...) pomník místním rodákům, kteří položili své životy v první světové válce. Ve vsi se tehdy mluvilo německy, a tak není divu, že pod válečným křížem na špici pomníku se skvěl nápis UNSEREN HELDEN, naši hrdinové. Po skončení druhé světové války přišli do Skytal noví dosídlenci, bronzovou desku se jmény padlých odstranili a nahradili skromnější skleněnou tabulkou ČEST A SLÁVA DUKELSKÝM HRDINŮM. Válečný kříž ovšem zůstal a německý nápis je dodnes dobře čitelný. Na stránkách města lze najít velmi strohou, ale neobyčejně výstižnou informaci: Příslušnost uctěných osob: neznámá. Pocta všem padlým celého světa [upraveno].“

Pohled historičky

Charakteristika pohraničí českých zemí po druhé světové válce

České pohraničí [i další oblasti s německým osídlením, kam patří i zkoumané místo, pozn. D. V.] představuje specifickou oblast v rámci českých zemí. Vždy patřilo spíše mezi okrajové části republiky, přičemž bylo obydleno převážně obyvatelstvem německé národnosti. Ke změně došlo v důsledku druhé světové války a následného odsunu obyvatelstva. V průběhu let 1945–1947 bylo donuceno opustit území Československa celkem 2 916 000 osob. Odsun postihl zejména pohraničí. Výrazný demografický rozvoj [tzn. populační, pozn. D. V.] obyvatelstva vedl k nutnosti postižené oblasti opět dosídlit. (...) Mezi obyvateli, kteří osídlovali oblasti opuštěné po odsunu Němců, patřili převážně Češi z vnitrozemí, v mnohem menší míře Slováci. (...) I nadále žili v pohraničí obyvatelé německé národnosti. Jednalo se o Němce, kteří patřili mezi vlastníky osvědčení o státní spolehlivosti, případně prozatímního osvědčení o československém občanství. Zároveň se jednalo o držitele legitimací antifašisty anebo průkazu nepostradatelného zaměstnance.

Svatava Marková

Zdroj

4

Pohled těch, kteří vytvářejí databázi drobných památek v České republice

Pomníky první a druhé světové války v české krajině

Pomníky padlým byly nejčastěji stavěny po dvou světových válkách ve 20. století, stále ještě některé vznikají. Nejstarší pomníky padlým byly stavěny po první světové válce (...). V téměř každém sídle větším než osada byl ve 20. a 30. letech 20. století postaven pomník místním padlým. V některých sídlech bylo postaveno víc pomníků padlým, svůj pomník mívala například Československá obec legionářská. Pomníky nebyly stavěny dle žádného jednotného vzoru a mají mnoho různých podob. Dá se říci, že co pomník padlým, to originál. (...) Většina německých pomníků padlým v pohraničních oblastech byla po vysídlení Němců (1945–1948) po druhé světové válce zničena. Menší množství se zachovalo, často však bez desky s popisem a jmény padlých, někdy je doplněna novější česká deska. Po druhé světové válce vznikají další pomníky padlým. Někdy bývá pomník padlým z první světové války pouze doplněn o tabulku s oběťmi druhé světové války či je ke staršímu pomníku přistavěn nový pomník.

Zdroj

5

Pohled historičky pocházející z USA

Kdo byli hrdinové od Dukly?

V září roku 1944 první sovětské jednotky sice konečně překročily Karpaty, avšak poněvadž proudy německých uprchlíků z východu začínaly ucpávat hlavní silnice ze Slovenska a z protektorátu, první voják 1. československého armádního sboru přesto vstoupil na půdu Slovenska teprve 6. října 1944. Boje v Dukelském průsmyku, zdaleka nejdelší a nejkrvavější střetnutí ze všech, v nichž byly nasazeny česko-slovenské jednotky, se staly tématem nacionalistické legendy [systematicky prosazované komunistickým režimem zejm. po roce 1948], která pro druhou světovou válku přejala úlohu, jakou po první sehrával Zborov (Zborów).

Mary Heimannová

Zdroj

6

Pohled politologa pocházejícího z Německa

Luisa a Železný kříž

Německo nemělo osobnosti typu francouzské Johanky z Arku nebo anglické Alžběty I. Zbývala jen pruská královna Luisa, která se v 19. století stala politickou mučednicí, ztělesňovala protinapoleonský odboj, byla symbolem měšťanských ctností, symbolem ženské krásy, a nakonec byla zobrazována jako prusko-protestantská madona (...). Myšlenka hrdinství jako služby ženě stála u zrodu Železného kříže, vyznamenání, jež se udělovalo každému vojákovi, který v boji prokázal obzvláštní statečnost. Aby bylo spojení s Luisou zřejmé, Fridrich Vilém III. antedatoval založení Železného kříže na den narození své ženy (...). Podoba Železného kříže (...) byla odvozena od kříže řádu německých rytířů, s nimiž se pruské království cítilo být úzce svázané vládou nad východními a západními Prusy (...). Proti vůli zakladatele udělovat toto vyznamenání jen za osvobozenecy války proti Napoleonovi, a poté už ne, provázal Železný kříž nejdříve pruské a potom německé války a byl v letech 1870, 1914 a 1939 obnoven [Symbol Železného kříže zdobil také pomníky padlých v první světové válce, které vznikaly po roce 1918 v Německu i v pohraničních oblastech Československa. Padlí, jejichž odkaz měly památníky ležící na území našeho státu připomenout, byli čeští Němci, pozn. D. V.].

Herfried Münkler

Jak se měnil význam pomníku?

Napište dopis starostovi a využijte přitom návodné otázky, které dopis obsahuje.

Milý pane starosto,
společně s ostatními jsme se zaměřili na dějiny pomníku,
zde vám posíláme výsledky našeho pátrání...

Kdy byl pomník postaven?

Kteří hrdinové měli být postavením pomníku uctěni?

Co v češtině znamená nápis „Unseren Helden“?

Proč byl na pomníku umístěn symbol Železného kříže?

Kdy přibližně byla z pomníku odstraněna bronzová deska se jmény?

Kým a proč byla bronzová deska z pomníku odstraněna?

Památka jaké bitvy měla po odstranění bronzové desky překrýt původní poselství pomníku?

Kdy a kým byl odkaz bitvy využíván v propagandě?

Na informační panel, který chcete k pomníku postavit, doporučujeme dát následující shrnutí:

S pozdravem

